

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра філології

Реєстраційний № _____

Магістерська робота
ФОНЕТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ З УГОРСЬКОЇ
МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ

Колесникова Євгенія Олексіївна

Студентка II-го курсу

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Ступінь вищої освіти: магістр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 2 / 31 березня 2022 року

Науковий керівник:

Черничко Степан Степанович
доктор наук, професор

Завідувач кафедру:

Берегсасі Аніко Ференцівна
доктор габілітований, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 2022 року

Протокол № _____ / 2022

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра філології

Магістерська робота

**ФОНЕТИЧНІ ТРУДНОЩІ ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ З УГОРСЬКОЇ
МОВИ НА УКРАЇНСЬКУ**

Ступінь вищої освіти: магістр

Виконала: студентка II-го курсу

Колесникова Євгенія Олексіївна

Освітня програма: 035 «Філологія» (035.071 Угорська мова та література)

Науковий керівник: **Черничко Степан Степанович**

доктор наук, професор

Рецензент: **Газдаг Вільмош Вільмошович**

доктор філософії, доцент

Берегове
2022

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola

Filológia Tanszék

**FONETIKAI NEHÉZSÉGEK A TULAJDONNEVEK FORDÍTÁSA
KÖZBEN MAGYAR NYELVRŐL UKRÁNRA**

Magiszteri dolgozat

Képzési szint: Mesterképzés

Készítette: Kolesznyikova Jevhenyia

II. évfolyamos hallgató

Képzési program: 035 «Filológia» (035.071 Magyar nyelv és irodalom)

Témavezető: Prof. Cserniczkó István

a tudományok doktora, professzor

Recenzens: Gazdag Vilmos

PhD, docens

ЗМІСТ

ВСТУП.....	6
РОЗДІЛ 1. Фонетична система української та угорської мов.....	8
1.1. Поняття терміну «фонетика, «звук», «фонологія», «фонема»	8
1.2. Місце і роль фонетичних досліджень у сучасному світі	10
1.3. Відмінності фонетичного складу в українській та угорській мовах.....	10
Висновки до розділу 1.....	12
РОЗДІЛ 2. Артикуляційний апарат. Його особливості та відмінності в українській та угорській мовах.....	14
2.1. Органи мовленнєвого апарату та їхні функції	14
2.2. Артикуляційно-акустичні класифікації звуків.....	16
2.3. Класифікація голосних та приголосних звуків за системою ІРА	21
Висновки до розділу 2.....	25
РОЗДІЛ 3. Проблема перекладу онімів у сучасному мовному дискурсі	27
3.1. Поняття терміну «ономастика» його поява та дослідження.....	27
3.2. Складнощі та способи перекладу онімів	31
3.3. Практична транскрипція звуків угорської мови засобами української мови ...	35
Висновки до розділу 3.....	38
ВИСНОВКИ.....	39
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ.....	41

Tartalomjegyzék

BEVEZETÉS.....	6
I. Ukrán és magyar nyelvű fonetikai rendszer.....	8
1.1. A «fonetika», «hang», «fonológia», «fonéma» fogalma.....	8
1.2. A fonetikus tanulmányok helye és szerepe a modern világban.....	10
1.3. Az ukrán és magyar nyelvű fonetikus kompozíció különbségei.....	10
Összefoglalás az 1 fejezetről.....	12
II. Artikuláló készülék. Jellemzői és különbségei ukrán és magyar nyelvben.....	14
2.1. A beszédszervek és funkcióik.....	14
2.2. A hangok artikulációs-akusztikus osztályozása.....	16
2.3. Magán- és mássalhangzók osztályozása az IPA rendszer szerint.....	21
Összefoglalás a 2 fejezetről.....	25
III. Az onimák fordításának problémája a modern nyelvi diskurzusban.....	27
3.1. A "névkutatás" fogalmának kialakulása és kutatása.....	27
3.2. Az onimák fordításának nehézségei és módjai.....	31
3.3. Magyar hangok gyakorlati átírása ukrán nyelv segítségével.....	35
Összefoglalás a 3 fejezetről.....	38
ÖSSZEFOGLALÁS.....	39
IRODALOM.....	41

ВСТУП

Українська та угорська мови – генетично неспоріднені. Істотні відмінності спостерігаються як в фонетичній та лексичній системах, так і в граматичній будові цих мов. Тому при перекладі з однієї мови на другу ми зустрічаємося з неабиякими труднощами.

Актуальність дослідження. Мова є невід’ємною складовою розвитку людства, тому що мова є найважливішим засобом спілкування між людьми. Тільки завдяки мові все здобує попередніми поколіннями не гине марно, а служить фундаментом для подальшого розвитку людства.

Дослідження фонетики, науки, що визначає звуки мови, є дуже важливим для суспільства. Не менш важливим є дослідження перекладу власних назв із однієї мови на іншу. Дякуючи ЗМІ роль перекладу стає щороку більша. Жодна сфера діяльності наразі не обходиться без допомоги перекладачів. Перекладена інформація використовується в найрізноманітніших джерелах. Саме тому з кожним днем зростає значення перекладацької діяльності, і разом з ними виникають і перекладацькі проблеми. Загострення мовних проблем диктує пошук нових рішень. Через фонетичні відмінності виникають неабиякі проблеми в перекладі. Власне це й обрано основною проблемою даного дослідження, що визначає його актуальність у сучасному світі.

Наукова новизна цієї роботи полягає у тому, що наразі існує доволі мало інформації щодо проблем перекладу з угорської мови на українську, позаяк відмінності фонетичного складу обох мов зумовлюють чимало труднощів у перекладі.

Практична значущість цього дослідження полягає у тому, що ми можемо прослідкувати, які саме відмінності існують у фонетичному складі угорської та української мов, чим вони зумовлені та способи вирішення перекладацьких труднощів, зумовлених цими фонетичними відмінностями. Також матеріали дослідження можуть бути використані при написанні наукових праць, монографій та різноманітних статей, а також у школах та університетах для ознайомлення на уроках та заняттях.

Сутність проблеми полягає у тому, що під час перекладу з угорської мови на українську виникає багато труднощів, які пов’язані із перекладом омонімів, підбиранням найбільш наближеного звуку через відсутність еквівалента в українській мові.

Об’єкт дослідження – фонетичний склад угорської та української мов.

Предмет дослідження – теоретичні та практичні фонетичні труднощі під час перекладу з угорської мови на українську.

Мета даного дослідження – дослідити причину виникнення фонетичних труднощів перекладу омонімів з угорської мови на українську та способи їх вирішення. Також метою є виокремлення типових помилок, а також схожостей під час перекладу омонімів в угорській та українській мовах.

Методи дослідження: аналіз угорських власних назв, ознайомлення зі стратегіями їх перекладу та структурними параметрами.

Для досягнення поставленої мети необхідно вирішити наступні **завдання**:

- 1) з'ясувати особливості артикуляційних апаратів української та угорської мов;
- 2) визначити відмінності та збіжності у фонетичному складі української та угорської мов;
- 3) практично дослідити транскрипцію звуків угорської мови засобами української.

Також одним із завдань є опрацювати та проаналізувати поняття «фонема», ознайомитися з типологією та видами класифікації, охарактеризувати їх структуру та показати можливості аналізу. Визначити причини виникнення складнощів перекладу зомонімів в досліджуваних мовах, розглянути їх класифікацію в угорській та українській мовах, порівняти вживання в обох мовах, а також проаналізувати перешкоди що можуть виникати під час перекладу в досліджуваних мовах.

Безліч мовознавців різних часів приділяли увагу вивченню звуків мови та проблемам їх відтворення в різних мовах світу. Під час дослідження використовуватимуться праці І. В. Корунця, С. Влахова, С. Флоріна, Д. І. Єрмоловича. Особливу увагу варто звернути на приклади передачі звуків, які наведені у праці І. В. Корунця “Теорія і практика перекладу”.

РОЗДІЛ 1. ФОНЕТИЧНА СИСТЕМА УКРАЇНСЬКОЇ ТА УГОРСЬКОЇ МОВ

1.1. Поняття терміну «фонетика, «звук», «фонологія», «фонема»

Фонетика – це розділ мовознавства, що вивчає звукову систему мови в зв'язку з її смисловою роллю та різноманітні звукові зміни, що виступають у мовленні при сполученні звукових елементів між собою. Також вона вивчає звуки мовлення як найменші відрізки мови, фізично, фізіологічно, нейрофізіологічно та нейропсихологічно, тобто з точки зору їх створення, поширення, слуху та розвитку в людському спілкуванні з використанням характерних засобів опису, класифікації, а також з метою їх транскрипції. [8] В «обов'язки» фонетики входить уточнення поняття звуку, вивчення функції мовних органів, які беруть участь в утворенні звуків мовлення, огляд системи звуків мовлення, визначення мовної ролі звуків, дослідження їх взаємодії. В рамках фонетики ми також обговорюємо питання складів, а також наголосу та вимови. Зокрема, лінгвіста, який спеціалізується на фонетиці, називають фонетиком. [28]

Серед завдань фонетики можемо виділити: тлумачення поняття звуку, вивчення функцій органів мовлення, які беруть участь у творенні звуків, розгляд системи звуків, визначення лінгвістичної ролі звуків та вивчення їх впливу один на одного. [28] Фонетика вивчає мовні звуки з численних сторін, будову органів мовлення та їхню роль у творенні звуків, процес сприйняття мовлення, а також вивчає, як мова використовує звуки на розрізнення певних словотвірних форм та за якими принципами звуки поєднуються один з одним.

Також виокремлюємо такі галузі фонетики як:

- артикуляційну фонетику, яка вивчає утворення звуків;
- акустичну фонетику, яка вивчає звук як фізичну одиницю;
- перцептивну фонетику, яка вивчає те, як ми сприймаємо звуки;
- нейрофонетику, яка вивчає процеси в мозку, які відбуваються під час розмови та сприйняття звуків.

Об'єктом фонетики є мовні звуки, їхні властивості і функції, закономірності поєднання, фонетичні процеси, одиниці, засоби, ознаки. Мовний звук – це найменша неподільна одиниця мовлення, яка утворюється апаратом мовлення, має фізичну природу і виконує певні мовні функції. [1]

У лінгвістиці звуки одночасно характеризуються: як явище фізичне, або фізичний аспект звука – його звучання, акустика, бо він виникає в результаті коливань повітря і розрізняється за висотою, довготою, силою і тембром; як явище анатомо-артикуляційне, тобто фізіологічний аспект звука, оскільки він утворюється органами мовленнєвого апарату людини за участю центральної нервової системи; як явище функціональне, тобто лінгвістичний аспект звука, позаяк звуки створюють матеріальну оболонку слів, служать для їх утворення, розпізнавання, вказують на відмінності в значенні слів. [11]

Звуки людської мови розглядаються з багатьох сторін та аспектів фонетикою. Завдяки ній можливо вивчити роботу мовних органів, їх структуру та роль у звукоутворенні, процес розуміння мовлення та те, як мова використовує звуки в розрізненні певних словоформ, в їх закономірностях, поєднанні звуків. Звукова дисципліна, тобто фонетика може бути розділена на дві великі частини. Ці дві частини - фонетика і фонологія. Поділ фонетики на фонетику і фонологію походить від однієї з найвідоміших структуралістських лінгвістичних шкіл — Празького лінгвістичного гуртка. [6]

Фонологія – це розділ мовознавства, що вивчає структурні й функціональні закономірності звукової будови мови. Цим фонологія як семіотична дисципліна відрізняється від загальної фонетики, яка вивчає мовлення в її фізичному та акустично-артикуляційному аспектах. (А. Мартіне) Фонологію ще називають функціональною фонетикою. Інша галузь фонології, фонологія звуків, не схожа на фізичну, вона досліджує конкретні явища світу, а також звуки в мовній системі, вивчає роль звукової системи мов. Його предметом є фонема.

Фонема – мінімальна одиниця звукової будови мови, яка служить для розпізнавання морфем, до складу яких вона входить як найменший сегментний компонент, а через них і для розпізнавання і розрізнення слів. (М. Трубецької) (кн.) Фонема є абстрактними поняттями фонетики, які існують в свідомості носіїв певної мови. Голосотворні органи людини дуже різноманітні для вимови звуків, вони здатні на багато, але ми використовуємо лише частину з них під час розмови. [13]

Звук і фонема є різними поняттями. Звук – це конкретне фізичне явище, яке ми вимовляємо, звукова хвиля, яка залежить від положення органів мовлення, від звуків, які стоять поруч і тд. Фонема – абстрактне поняття, яке виконує важливу функцію розрізнення значення морфем та словоформ. [19]

1.2. Місце і роль фонетичних досліджень у сучасному світі

Мова являє собою єдність взаємопов'язаних і взаємодіючих рівнів, що утворюють цілісну систему. Одним з рівнів цієї системи є звуковий склад мови, який вивчає фонетика. Фонетика стала формуватися в 70-80-і роки 19 століття у працях Бодуена де Куртене. Також важливий внесок зробив Щерба. Остаточно фонетика як наука сформувалася в 20-30-і роки 20 століття в працях Трубецького, Полеванова, Якобсона. У ці ж роки відбувся початок формування фонетичних шкіл, серед яких найбільш відомими є Празька школа, Лондонська школа Джоунза, школа американської дискриптивної лінгвістики. [20]

Вивчення фонетики має велике практичне і теоретичне значення. Фонетика відіграє дуже важливу роль у покращенні нашого спілкування. Усі алфавіти та слова повинні звучати правильно; інакше зміст, а також наше спілкування не матиме сенсу і звучатиме невражаюче. Звукові одиниці і їх поєднання утворюють матеріальну оболонку морфем, слів, словосполучень, речень, тобто значущих одиниць інших рівнів мови. [27] Без вивчення і знання фонетики неможливе вивчення граматичної будови і словникового запасу мови, завдяки різним мовним фонетичним засобам формуються речення. Практичним значенням фонетики є те, що вона необхідна в методиках навчання читання та письма.

Як розділ мовознавства фонетика пов'язана з граматиною. Не знаючи фонетики, не можна, наприклад, правильно визначити основу слова. Фонетика важлива для логопедів, лікарів, педагогів, журналістів, дикторів, акторів, ораторів, звукорежисерів, літературознавців, також по мові людини (знаючи фонетику і знаючи характерні для кожного регіону мовні особливості) можна визначити з якого регіону ця людина. Наприклад російськомовні частіше походять зі сходу або північного-сходу, україномовні – з заходу, у південних регіонах поширений суржик. Функціонуючи в мовному потоці, звуки мови впливають один на одного і в результаті цього набувають деякі якісні особливості. Відносини між звуками в потоці мовлення регулюються фонетичними законами мови. [29]

1.3. Відмінності фонетичного складу в українській та угорській мовах

Українська мова – мова флективна, в якій граматичні словоформи утворюються заміною флексій, що є носіями декількох (трьох або більше) значень (наприклад, флексія *-ою* виражає рід, число і відмінок). Угорська мова належить до аглютинативних мов, у яких словоформи утворюються шляхом приєднання до основи

різних (іноді по 4–5) афіксів, кожен з яких є носіями одного окремого (в рідких випадках двох або більше) граматичних значень, тобто слово має більш складну структуру, ніж в українській мові, і навіть тотожні граматичні значення виражаються різними граматичними засобами. [7]

Угорська мова відрізняється від української і генетично, тобто за походженням, і типологічно, тобто за граматичною структурою. Українська мова разом з усіма слов'янськими, германськими (англійська, німецька, шведська, датська і т. п.), романськими (французька, італійська, іспанська, португальська і т. п.), балтійськими і т. п. мовами генетично входить до індоєвропейської сім'ї мов. Угорська мова з усіма фіно-угорськими та самодійськими мовами належить до уральської сім'ї мов, її найближчими спорідненими є хантійська і мансійська, а далі фінська, естонська, мордвинська, марійська, удмуртська і т. п. мови. [15]

Українська та угорська мови – генетично неспоріднені. Істотні відмінності спостерігаються як в граматичній будові, так і в лексичній та фонетичній системах цих мов. Тому при перекладі з однієї мови на другу ми зустрічаємося з неабиякими труднощами. Це прослідковується не лише при перекладі звичних слів та словосполучень, текстів, а найбільший акцент падає на переклад імен, власних назв та назв міст та селищ. Наприклад селище міського типу на Закарпатті угорською – Tiszújlak має український еквівалент Вилोक.

З акустичного погляду всі звуки будь-якої мови поділяються на голосні й приголосні, які розрізняються співвідношенням голосу, тобто тону, і шуму. Сукупність голосних звуків окремої мови називається вокалізмом, а сукупність приголосних – консонантизмом. [3]

В українській мові 38 звуків, з яких 6 голосних (лат. *vocale*) та 32 приголосних (лат. *consonante*):

- голосні: [a], [o], [y], [e], [u], [i];
- приголосні: [b], [в], [z], [r], [d], [d'], [ж], [з], [з'], [дж], [dз], [dз'], [й], [к], [л], [л'], [м], [н], [н'], [п], [п'], [с], [с'], [т], [т'], [ф], [х], [ц], [ч], [ш], [щ]. [5]

В угорській мові 39 звуків. Загальна кількість звуків майже однакова з кількістю звуків в українській мові. Проте серед цих звуків є суттєва відмінність. В угорській мові 14 голосних та 25 приголосних:

- голосні (*magánhangzók*): [a], [á], [e], [é], [i], [í], [o], [ó], [ö], [ő], [u], [ú], [ü], [ű];

- приголосні (*mássalhangzók*): [b], [c], [cs], [d], [dz], [dzs], [ff], [g], [gy], [h], [j], [k], [l], [m], [n], [ny], [p], [r], [s], [sz], [t], [ty], [v], [z], [zs]. [33]

Ще однією відмінною рисою угорських звуків від українських є те, що в угорській мові є короткі (*rövid magánhangzók*) та довгі (*hosszú magánhangzók*) голосні. Кожна голосна угорської мови має свою пару – коротка та довга. Зважаючи на те, що в угорській мові у два рази більше голосних, можна зробити висновок, що в порівнянні з українською мовою, в угорській мові більш виражений вокалізм. Для українців, котрі не володіють угорською мовою, або тільки почали її вивчати з нуля, досить непросто правильно вимовити угорські голосні букви, еквіваленти яких відсутні в рідній мові. Це такі голосні як: *a* (багато хто досі сумнівається чи це звук «o» чи «a»), *é*, *í* (оскільки також виникають неоднозначності з вимовою даних звуків), а також особливе місце посідають звуки, які позначаються буквами *ö*, *ő*, *ü*, *ű*, *u*, *ú*. Тут проблема полягає в часовому проміжку за котрий треба вимовляти дані звуки, оскільки деякі з них короткі (*ö*, *ü*, *u*, *e*, *a*, *i*, *o*).

У складі приголосних також є відмінності. Наприклад, в угорській мові не існує твердих та м'яких приголосних звуків, на відміну від української мови. В українській мові майже кожен твердий приголосний звук має свою м'яку пару. [*ð – ð'*], [*m – m'*], [*z – z'*], [*c – c'*], [*ç – ç'*], [*l – l'*], [*n – n'*], [*dz – dz'*], [*h – h'*], [*ű*]. В угорському алфавіті вже є відповідні букви, які позначають м'який звук. Таких в угорській мові лише три приголосних: *gy*, *ny*, *ty*.

В угорському алфавіті можна побачити візуально різні букви [*j*] та [*ly*], але вимовляються вони ідентично, як в українській мові – [*й*], [*л*] в угорській мові залишилась лише як літера.

Висновки до розділу 1

Отже, фонетика є невід'ємною частиною вивчення будь-якої іноземної мови. Її основним завданням є вивчення звуків мови без яких втрачається смислова роль. Також за допомогою цієї галузі мовознавства можливо прослідкувати сполучення звукових мовних елементів між собою.

Також важливо згадати роль цієї дисципліни при вивченні понять «звуків», дослідження роботи органів, що задіяні при вимовлянні, огляді системи звуків мовлення, визначення їх ролі та взаємодії. Не варто забувати про питання складів, наголову і вимови.

Згідно з сучасним офіційним науковим положенням, угорська мова належить до угорської групи фіно-угорської гілки уральської мовної сім'ї разом з мансі та хантами.

Основною мовною спадщиною угорської мови є гармонія голосних: порядок звучання голосного складу (високий / низький) визначає порядок звучання голосного наступного складу.

Найяскравішим прикладом цього є збіг (кореляція) високо-глибоких ліній. За високими голосними (*e, ö, ü*) можуть слідувати високі, глибокі голосні (*á, a, o, u*), за якими слідують глибокі голосні. Виняток становить нейтральна голосна (*-i*), за якою може слідувати високий голосний і глибокий голосний, у цьому випадку порядок голосного, що передує нейтральному голосному, є вирішальним. Раніше це явище пояснювалося тим, що *i*-звук — це не звук, а глибокий і високий звук, який ми на письмі не позначаємо. Глибокі суфікси додаються до глибокого *i*-звуку, а високі — до високого. Цим пояснюється той факт, що односкладові слова також мають глибокий суфікс (наприклад, міст – *híd*), за цими звуками завжди йде глибокий суфікс (всі ріжки і суфікси слова міст глибокі, наприклад *hídon*), а фонетичні відповідності слів з'являються в змішаному порядку.

У першому розділі було розглянуто поняття «фонетика», «фонологія», було проведено огляд галузей цієї дисципліни, визначено поняття фонем та звуку. Окрім цього розділ детально розкриває питання про становлення та роль фонетичних досліджень у сучасності, показує відмінності фонетичного складу української та угорської мов. Додатково надається загальна інформація про фонетику як науку та важливість її вивчення. А саме те, що звуковий склад мови є надзвичайно важливим аспектом у вивченні будь-якої мови. Цим займається фонетика, наука, яка вивчає звукову систему мови в зв'язку з її смисловою роллю та різноманітні звукові зміни. Фонетика як наука стала формуватися в 70-80-і роки 19 століття у працях Бодуена де Куртене. Вивчення фонетики має велике практичне і теоретичне значення. Без вивчення і знання фонетики неможливе вивчення граматичної будови і словникового запасу мови, завдяки різним мовним фонетичним засобам формуються речення.

Порівнюючи фонетичний склад угорської та української мов, можемо помітити, що є доволі багато відмінностей. Саме ці відмінності стають причинами для утворення проблем під час перекладу з угорської мови на українську.

РОЗДІЛ 2. АРТИКУЛЯЦІЙНИЙ АПАРАТ. ЙОГО ОСОБЛИВОСТІ ТА ВІДМІННОСТІ В УКРАЇНСЬКІЙ ТА УГОРСЬКІЙ МОВАХ

2.1. Органи мовленнєвого апарату та їхні функції

Матеріальною основою мовлення є звуки людської мови. Звуки мови утворюються внаслідок роботи органів мовленнєвого апарату людини. Природа не дала людині відповідного окремого органа для творення звуків мови – для цього в процесі еволюції пристосувалися органи дихання та органи приймання їжі. Органи мовлення складаються з органів дихання й органів, які безпосередньо беруть участь у творенні звуків. Умовно можна виділити «три поверхи» мовленнєвого апарату: нижній, середній і верхній. [23]

До нижнього поверху мовленнєвого апарату входять: діафрагма (лат. *diaphragma*), легені (лат. *pulmo*), бронхи (лат. *bronchia*), трахея (лат. *trachea*). Дихальний апарат складається з легень, бронхів і трахеї. Процес дихання здійснюється за допомогою м'язів діафрагми та ребер. Коли легені розширюються, відбувається вдих, коли стискаються – видих. Видихуваний струмінь повітря, за допомогою якого створюються коливання, слугує матеріалом для творення звуків мови у верхньому поверсі мовленнєвого апарату. [16]

До середнього поверху мовленнєвого апарату відносимо гортань (лат. *larynx*) та голосові зв'язки (лат. *plica vocalis*). Струмінь повітря з легенів через трахею потрапляє в гортань. Гортань становить верхню частину трахеї і містить голосовий апарат: перснеподібний, щитоподібний і черпалоподібні хрящі та, що найважливіше, голосові зв'язки. Під час дихання голосові зв'язки розслаблені й розсунуті. У процесі мовлення вони напружуються й зближуються, натягуючись, як струни. Повітряний струмінь, проходячи крізь щілину між голосовими зв'язками, змушує їх дрижати – утворюється нечленороздільний звук, з якого частково ще з гортані і цілком у надгортанних порожнинах формуються окремі звуки мови. Саме середній поверх мовленнєвого апарату виконує голосоутворювальну функцію. [28]

Із середнього поверху мовленнєвого апарату голос разом із шумом потрапляє у надгортанні порожнини, в яких утворюються звуки мови. До трьох надгортанних порожнин належать: глотка (лат. *pharynx*), або фарингальна порожнина, ротова порожнина (лат. *cavum oris*) та носова порожнина (лат. *cavum nasale*). Сюди також належать усі органи мовлення, розміщені над гортанню: губи,

щелепи, верхні і нижні зуби, м'яке і тверде піднебіння, язик і язичок. Дихальний апарат безпосередньої участі у звукоутворенні не бере.

У нижньому поверсі мовленнєвого апарату виникає повітряний струмінь. За його допомогою створюються коливання, необхідні для звукоутворення. У момент мовлення людина від звичайного дихання переходить на так зване мовленнєве дихання. Струмінь повітря із легенів через бронхи потрапляє у трахею, далі – у гортань, тобто в середній поверх мовленнєвого апарату. Подається повітряний струмінь у гортань поштовхами, кількість яких співвідносна з кількістю складів. Гортань – верхня частина дихального горла, у якій містяться голосові зв'язки, прикріплені горизонтально поперек гортані. (додаток 1) [18]

Голосові зв'язки – два невеликі тісно зімкнені м'язи, прикріплені до хрящів. Голосові зв'язки еластичні, можуть скорочуватися й розтягуватися, розслаблюватися й напружуватися, мають краї, вкриті слизовими оболонками. Утворений голосовими зв'язками простір, тобто отвір між ними, називається голосовою щілиною. Напружені голосові зв'язки подібно до натягнутих струн, під великим тиском повітря вібрують і відіграють вирішальну роль в утворенні голосу різної висоти і сили. Якщо струмінь повітря приходить з меншою силою, тоді голосові зв'язки можуть утворювати не лише голос або голос і шум, а й шум, шепіт.

З гортані струмінь повітря разом з голосом чи шумом потрапляє на верхній поверх мовленнєвого апарату, тобто в надгортанні порожнини, до яких належать глотка, ротова і носова порожнини.

Глоткова порожнина виконує функцію резонатора і надає звукам, утвореним у гортані, того чи іншого забарвлення. Завдяки м'язам, що містяться в задній стінці глотки і внаслідок скорочення звужують її, можуть утворюватися шуми.

Носова порожнина відокремлюється від ротової порожнини піднебінням (лат. *palatum*). Коли язичок опускається, між ним і задньою стінкою глотки утворюється прохід у носову порожнину. Повітряний струмінь частково або повністю проходить з гортані через ніс. Як нерухомий резонатор, носова порожнина бере участь в утворенні носових звуків. При цьому піднебінна завіса опущена й вільно пропускає повітря в носову порожнину. Якщо ж піднебінна завіса напіввідкрита, утворюється незначний носовий призвук.

Ротова порожнина є найважливішим органом для утворення звуків. Вона є резонатором, обсяг і форма якого змінюються завдяки рухові і зміні позиції відповідних органів мовлення. Зверху ротова порожнина обмежена піднебінням,

що відокремлює її від носової порожнини. Передня й середня частини піднебіння тверді, нерухомі. Вони утворюють тверде піднебіння. Задня частина піднебіння м'яка, нерухома, тому вона називається м'яким піднебінням. Виступ на краю піднебіння утворює язичок. Коли язичок відтягується назад і притискається до задньої стінки глотки, сполучення між глоткою й носовою порожниною перекривається, а повітряний струмінь спрямовується в ротову порожнину. Видихуваний повітряний струмінь потрапляє або в ротову, або в носову порожнину, залежно від того, у якому положенні перебуває м'яке піднебіння.

Найактивнішим органом у ротовій порожнині є язик (лат. *lingua*). Умовно на язиці виділяють кінчик, спинку і корінь. Артикуляційна функція язика полягає в утворенні повних або часткових зімкнень у різних місцях ротової порожнини шляхом змикання або зближення з твердим піднебінням.

Нижня щелепа має одну мовну функцію: розширювати або звужувати ротовий резонатор внаслідок опускання або піднімання.

Спереду ротова порожнина обмежена губами(лат. *labia*) і зубами (літ. *dentes*). Унаслідок зімкнення верхньої і нижньої губ утворюється ряд приголосних звуків. Твердою межею ротової порожнини є верхні й нижні зуби.

За участю артикуляції органи мовлення поділяються на активні й пасивні. Активними органами мовлення є язик, губи, нижня щелепа, м'яке піднебіння, піднебінна завіса, язичок, діафрагма, легені, голосові зв'язки. Пасивні – це зуби, тверде піднебіння, верхня щелепа, глотка, ротова та носова порожнини.

Сукупність артикуляційних навичок, потрібних для правильного вимовляння звуків тієї чи іншої мови, називається артикуляційною базою мовлення. Артикуляційна база виробляється внаслідок тривалого тренування у вимовлянні звуків певної мови, завдяки чому нервові волокна, що йдуть від нейронів мозку, густо пронизують саме ті м'язи органів мовлення, які беруть найактивнішу участь в артикуляції цих звуків.

При творенні голосних звуків у мовленнєвому апараті немає перешкод, тому струмінь видихуваного повітря проходить вільно. При творенні приголосних звуків видихуваному повітрю доводиться долати перешкоди. [24]

2.2. Артикуляційно-акустичні класифікації звуків

Згідно з класифікацією голосних за участю губ, губи легко змінюють форму і розмір вихідного отвору в ротовій порожнині, а також подовжують або скорочують

резонуючу ротову порожнину. Залежно від їх участі в артикуляції голосні звуки поділяються на неогублені, тобто нелабіалізовані, й огублені, тобто лабіалізовані.

В українській мові:

- неогубленими, тобто нелабіалізованими, є голосні: [a], [e], [u], [i];
- огубленими, або лабіалізованими є: [o], [y].

В угорській мові розрізняють такі самі дві категорії. Згідно з ними бувають:

- нелабіалізовані (*ajakkerekítés nélküli / ajakréses / illabiális*): [e], [é], [i], [í], [á];
- лабіалізовані (*ajakkerekítéses / labiális*): [a], [o], [ó], [u], [ú], [ö], [ő].

За класифікацією голосних за ступенем підняття язика, він залежить від того, як спинка язика піднімається до піднебіння. Вона може бути максимально піднята до піднебіння, залишаючи невеликий прохід для видихуваного струменя повітря, може бути піднята менше, а може підніматися незначною мірою або й не підніматися зовсім. Залежно від цього розрізняють голосні звуки високого, високо-середнього, середнього і низького підняття.

В українській мові розрізняють голосні:

- високого підняття язика: [i], [y];
- високо-середнього: [u];
- середнього: [e], [o];
- низького: [a].

В угорській мові розрізняють голосні:

- найнижчого підняття язика (*legalsó nyelvéllású magánhangzó*): [á];
- низького підняття язика (*alsó nyelvéllású magánhangzók*): [a], [e];
- середнього підняття язика (*középső nyelvéllású magánhangzók*): [o], [ó], [ö], [ő], [é];
- високого підняття язика (*felső nyelvéllású magánhangzók*): [u], [ú], [ü], [ű], [i], [í].

Розглядаючи класифікацію голосних за місцем артикуляції, можна констатувати, що місце артикуляції голосних визначається позицією спинки язика в горизонтальному напрямку щодо піднебіння. Якщо при вимові звука язик більше чи менше піднімається до твердого піднебіння, лишаючи порівняно невеликий прохід для видихуваного повітря, а в задній частині ротової порожнини виникає великий простір, що служить резонатором, то утворюються голосні переднього ряду. Якщо ж

при вимові звука основна маса язика зосереджена в його задній частині й піднімається до заднього піднебіння, то утворюються голосні заднього ряду. [24]

В українській мові:

- голосними переднього ряду є: [i], [u], [e];
- голосними заднього ряду є: [a], [o], [y].

В угорській мові розрізняють:

- голосні переднього ряду (*előlső nyevállású / előlképzett / palatális / magas magánhangzók*): [e], [é], [i], [í], [ö], [ó], [ü], [ű];
- голосні заднього ряду (*hátsó nyevállású / hátulképzett / veláris / mély magánhangzók*): [a], [á], [o], [ó], [u], [ú].

Також існує класифікація приголосних за участі голосу й шуму. Згідно з нею приголосні звуки в українській мові поділяються на сонорні та шумні. Сонорними називають приголосні, що складаються з голосу й шуму з перевагою голосу. При артикуляції сонорних органи зближуються, проте щілина при цьому утворюється досить широка. Шумними називають приголосні, які складаються з голосового тону й шуму з перевагою шуму або лише з шуму. Шумні в свою чергу поділяються на дзвінкі та глухі приголосні. Дзвінкими називають приголосні, що складаються з голосу й шуму з перевагою шуму. Вони утворюються, коли повітряний струмінь, утворивши голосовий тон, зустрічає в ротовій порожнині щілину або зімкнення. Глухими називають приголосні, що складаються з одного тільки шуму. Вони ж виникають, коли повітря вільно проходить в надгортанні порожнині через достатньо розкриту голосову щілину й зустрічає в ротовій порожнині або глотці вузьку щілину чи повне зімкнення. В угорській мові не поділяють приголосні на сонорні та шумні, існує лише класифікація за участю голосу й шуму на дзвінкі та глухі. [1]

В українській мові:

- сонорними приголосними є: [м], [в], [н], [н'], [л], [л'], [р], [р'], [ў].

Шумні приголосні української мови в свою чергу поділяються на:

- дзвінкі: [дж], [т], [б], [ж], [дз], [дз'], [з], [з'], [д], [д'], [г];
- глухі: [ч], [к], [п], [ш], [ц], [ц'], [ф], [с], [с'], [м], [м'], [х].

В угорській мові існує лише класифікація на дзвінкі та глухі:

- дзвінкі приголосні (*zöngés mássalhangzó*): [b], [d], [dz], [dzs], [g], [gy], [j], [l], [m], [n], [ny], [r], [v], [z], [zs];

- глухі приголосні (*zöngétlen mássalhangzó*): [c], [cs], [f], [h], [k], [s], [sz], [p], [t], [ty].

Класифікація приголосних за місцем творення. За участю активних і пасивних мовних органів приголосні звуки в українській мові поділяються на губні, язикові та глоткові, тобто фарингальні. Губні, тобто лабіальні, приголосні творяться в результаті зближення або зімкнення активного органа – нижньої губи з верхньою губою або нижньої губи з верхніми зубами. Тому губні приголосні бувають губно-губні, тобто білабіальні, та губно-зубні, тобто лабіодентальні. Язикові приголосні визначаються залежно від того, яка частина язика торкається піднебіння, і поділяються на передньоязикові, середньоязикові та задньоязикові. [5]

Глотковий, або фарингальний приголосний в українській мові виділяють лише один – [ɣ], в угорській мові також лише один фарингальний звук є – [h].

В угорській мові також розрізняють губні та фарингальні приголосні звуки. Але існують класифікації, яких немає в українській. Наприклад, зубні приголосні, під час утворення яких перешкодою є верхні зуби та корінь язика. Проте відмінною рисою класифікації приголосних угорської мови від української є класифікація приголосних на піднебінні звуки. При утворенні цих звуків беруть участь піднебіння та корінь язика. [13]

В українській мові губні приголосні: [б], [п], [в], [м], [ф], серед яких

- губно-губні: [б,] [п], [м];
- губно-зубні: [ф], [в].

Язикові приголосні в українській мові поділяються на

- передньоязикові: [д], [д'], [т], [т'], [л], [л'], [н], [н'], [дз], [дз'], [дж], [ж], [ч], [ш], [р], [р'], [з], [з'], [ц], [ц'], [с], [с'];
- середньоязиковий: [й];
- задньоязикові: [г], [к], [х].

В угорській мові розрізняють губні звуки (*ajakhang / labiális*), серед яких є:

- губно-губні приголосні (*két ajakkal képzett mássalhangzók / bilabiális*): [p], [b], [m];
- губно-зубні приголосні (*felső fogsorral alsó ajakkal képzett mássalhangzók / labiadentális*): [f], [v].

Також є зубні звуки (*foghang / dentális*), серед яких є

- зубні приголосні переднього ряду (*előlső sor hang / alveoláris*): [t], [d], [r], [n], [l], [sz], [z], [c], [dz];
- зубні приголосні заднього ряду (*hátsó sor hang / poszt-alveoláris*): [s], [zs], [cs], [dzs];

Розрізняємо в угорській мові піднебінні звуки (*szájpadlášhang / palatális*), серед яких є:

- передні піднебінні приголосні (*előlső szájpadlášhang / prepalatális*): [ny], [j], [ty], [gy];
- задні піднебінні приголосні (*hátsó szájpadlášhang / poszt-palatális*): [k], [g].

В угорській мові є лише один гортанний звук (*gégehang / laringális*): [h].

Щодо класифікації приголосних за способом творення, то усі приголосні поділяються на зімкнені, щілинні та зімкнено-щілинні. Зімкненими називають приголосні звуки, що творяться в момент прориву струменем повітря повного зімкнення між мовними органами, тому їх називають проривними. Струмінь повітря може прориватися через ротову та носову порожнини. Щілинні приголосні складаються з голосу й шуму або тільки шуму, який утворюється при проходженні струменем повітря щілини, що виникає при наближенні мовних органів. Зімкнено-щілинні, тобто афrikати, починають творитися в момент проривання повітряним струменем зімкнення, але зімкнення не руйнується повністю, а переходить поступово в щілину. [13]

В українській мові:

- зімкненими приголосними є: [б], [н], [д], [м], [т], [к], [л], [н], [д'], [м'], [н'].
- щілинними приголосними є: [в], [ф], [з], [с], [ж], [ш], [г], [х], [л], [ї], [з'], [с'], [л'].
- афrikатами називають: [дз], [ц], [дж], [ч], [дз'], [ц'].

В угорській мові розділяють:

- зімкнені приголосні (*zárhang / plosziva*): [p], [b], [t], [d], [ty], [gy], [k], [g], [r], [m], [n], [ny];
- щілинні приголосні (*részhang / frikátiva*): [f], [v], [sz], [z], [s], [zs], [j], [l], [h];
- афrikати (*zárrészhang / affrikátiva*): [c], [cs], [dz], [dzs].

Класифікація за ступенем м'якості. За ступенем м'якості в українській мові розрізняють тверді, м'які та пом'якшені приголосні. Також в українській мові майже кожен приголосний звук має свою пом'якшену пару.

В угорській мові не існує класифікації приголосних за ступенем м'якості. В угорському алфавіті є окремі букви, які позначають м'які звуки певних приголосних, але таких лише 3: [gy], [ny], [ty]. (Додаток 3) [25]

2.3. Класифікація голосних та приголосних звуків за системою ІРА

Міжнародний фонетичний алфавіт (*International Phonetic Alphabet*) – це система знаків для запису транскрипції, фонетичне відображення особливостей творення звуків на основі латинського алфавіту. Вона створена для передачі лише тих мовленнєвих особливостей, які можна розпізнати в усному мовленні. [9]

Голосні української мови за системою ІРА

	Front	Central	Back
Close	i		u
Near-close			
Close-mid	ɪ		
Mid	ɛ		ɔ
Open-mid			
Near-open			
Open			ɑ

Голосні угорської мови за системою ІРА

	Front	Central	Back
Close	ɪ, i:, y, y:		u, u:
Near-close	ɛ		ɒ
Close-mid	e:		
Mid	œ, ø:		ɔ, o:
Open-mid			
Near-open			
Open			a:

Приголосні української мови за системою IPA

Place Manner	Labial		Coronal				Dorsal			Laryngeal	
	Bi-labial	Labio-dental	Dental	Alveolar	Post-alveolar	Retro-flex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyngeal/epiglottal	Glottal
Nasal	m		n								
Stop	b, p		ɸ, ɸ̥ ɸ̣, ɸ̣̥					g, k			
Sibilant fricative		f		s, z	ʃ, ʒ			x			h
Non-sibilant fricative				ɖz, ʈs, ʈʃ							
Approximant							j				
Tap/flap											
Trill				r							
Lateral fricative											
Lateral approximant			ɭ								
Lateral tap/flap											

Приголосні угорської мови за системою ІРА

Place Manner	Labial		Coronal				Dorsal			Laryngeal	
	Bilabial	Labio-dental	Dental	Alveolar	Post-alveolar	Retroflex	Palatal	Velar	Uvular	Pharyn-geal/epi-glottal	Glottal
Nasal	m		n								
Stop	b	p	d, t				g, ɟ, k, ɣ, cç				
Sibilant fricativ e		f, v	z, ʒ				j				h
Non- sibilant fricativ e			ts, dz, dʒ, ʃ, s		ʃ						
Approx imant											
Tap/fla p											
Trill				r							
Lateral fricativ e											
Lateral approxi mant			l								
Lateral tap/flap											

Результатом функціонування органів мовлення є акустичний феномен. Як такий, його можна описати параметрами звукової вібрації. Звук фізично вібрує, а вібрація в свою чергу є гнучким середовищем, яке поширюється в середовищі-носії.

Фізично кожна вібрація може бути охарактеризована трьома величинами: частотою, інтенсивністю та тривалістю. Одна вібрація – це цикл, кількість циклів в секунду – це кількість і частота звуку. Таким чином, частота вказує, скільки разів відхилення і повернення від рівноваги повторюються за певну одиницю часу. Його одиницею є герц (Гц). Діапазон чисел вібрації, які чує молода доросла людина з вадами слуху, дуже широкий: він приблизно коливається від 20 до 20 тисяч Гц. Нижчий звук (це інфразвук) і вищий звук (ультразвук) не чути. Два краю діапазону слуху не мають значення для мови. Основні вібраційні числа мови знаходяться в межах від 100 до 4 тис. Гц. Найчастіше використовується діапазон частот від 300 до 3000 Гц. [28]

Інтенсивність - це потужність звуку, що проходить на одиницю площі. Звуковий тиск - це тиск, що створюється вібрацією в носії. Його одиницею є паскаль (Па). Тривалість – це одиниця часу, яка проходить від початку до кінця вібрації.

Цікаво, що сприйняттям мовлення є слухач. Його завдання подвійне: з одного боку, він має вловити сигнали, що передаються вібраціями повітря, з іншого боку, він повинен розшифрувати заковані в них повідомлення. Фізичний звуковий подразник не є тим самим, що і фізіологічне звукове сприйняття та психологічне звукове сприйняття, яке він викликає.

На початку процесу слуховий аналіз звукових коливань базується на фізіологічній основі слуху. (додаток 2). Зрештою, розшифровка значення — це вже нейронна функція, визначена мовною системою.

Те, як слухач сприймає певний тон, залежить від того, до якої мовної спільноти він належить. Сприйняття мовлення відбувається на кількох рівнях. Як перший крок, звукові хвилі надходять до вуха, а потім звідти через слуховий нерв вони передаються в мозок. Таким чином, роль вуха є ключовою у сприйнятті мовлення. Рівні сприйняття мови відповідають анатомічному відділу вуха. Вухо можна розділити на дві частини: зовнішню та внутрішню. Видима частина - раковина, яка допомагає збирати звукові хвилі у вусі, або допомагає нам визначити напрямок джерела звуку, захищає слухового прохід від надмірних звуків і травм. Зовнішній слуховий прохід веде до барабанної перетинки. Слуховий прохід є

підсилювачем звуку. Він також відіграє роль у посиленні м'яких звуків та захисту барабанної перетинки від пилу, дрібних комах, різких перепадів температури тощо. [28]

Висновки до розділу 2

Отже, у другому розділі надається більш детальна інформація не лише про артикуляційні апарати угорської та української мов, але й відмінності в класифікаціях звуків цих двох мов. Переконаємося, що у творенні звуків беруть участь багато органів мовлення: Підсумовуючи, можемо зробити висновок, що артикуляційний апарат угорської мови відрізняється від артикуляційного апарату української. Є звуки в угорській мові, еквіваленти яким існують в українській мові. Але є й такі звуки, до яких можемо підібрати лише подібні за звучанням, схожі звуки або поєднання звуків. Варто зауважити, що через відмінності в артикуляційних апаратах українцеві, який ніколи не вчив угорську мову, дуже важко вимовляти ті звуки в угорській мові, яких не існує в українській. Відмінності існують не тільки в артикуляційних апаратах цих мов, але й у класифікаціях звуків. У порівнянні з українською мовою, в угорській мові відсутня класифікація приголосних за ступенем м'якості. Голосних звуків в угорській мові в два рази більше, ніж в українській, тому що кожен голосний звук має свою довгу пару.

За допомогою Міжнародного фонетичного алфавіту (*International Phonetic Alphabet*) можна побачити збіжні та відмінні риси в угорській та українській мовах. Спираючись на вище згаданий матеріал, можемо побачити, що фонетична складова в угорській та українській мовах суттєво відрізняється.

Отже, підводячи загальні висновки усього зазначеного, можна прослідкувати те, що в угорській мові набагато більше розбіжностей ніж схожостей з українською мовою під час перекладу онімів.

Однією зі спірних проблем сучасного мовознавства є статус онімів в мовній системі. Практичний аспект дослідження засвідчує, що перекладачі під час перекладу допускаються ряду помилок, що стосуються таких категорій, як власні назви, імена, географічні позначення, тощо.

У моїй роботі, на основі проведеного дослідження, зроблено висновки щодо типових помилок, котрі найчастіше трапляються під час перекладу онімів як серед угорських, так і серед українських перекладачів. Слід зауважити, що найчастіше труднощі викликає вибір варіанту для перекладу.

На мою думку, мені вдалося зробити якісне дослідження даної проблеми. Матеріали дослідження можуть бути ефективними при перекладі з угорської на українську мову та навпаки, адже вміння перекладати має передумовою досконале знання мови перекладу і ґрунтове володіння мовою-джерелом. Складний процес перекладу вимагає й велику практику, до того ще – або передусім – треба мати хист до перекладу. Також дане дослідження може бути корисним при написанні наукових праць, монографій та різноманітних статей, а також у школах та університетах для ознайомлення на уроках та заняттях.

РОЗДІЛ 3. ПРОБЛЕМА ПЕРЕКЛАДУ ОНІМІВ У СУЧАСНОМУ МОВНОМУ ДИСКУРСІ

3.1. Поняття терміну «ономастика» його поява та дослідження

Переклад є одним із найдавніших занять людини. Відмінності в мовах вимусили людей до цієї нелегкої, але дуже необхідної праці, яка слугувала і слугує цілям спілкування та обміну духовними цінностями між народами. Ономастика може бути корисною в аналізі даних із застосуванням таких додатків, як розпізнавання іменованих об'єктів або розпізнавання походження імен. Вона також використовувалась в історичних дослідженнях для виявлення етнічних меншин у більш широких групах населення.

За визначенням В. Виноградова, власні назви, тобто оніми – це слова, що називають дійсний чи вигаданий об'єкт, особу чи місцевість єдину в своєму роді [30]. М. Кочерган зазначає, що власні назви, на відміну від загальних, служать для виділення названого ними об'єкта з низки подібних, його індивідуалізації та ідентифікації [8]; і пропонує таку класифікацію власних назв:

- 1) антропоніми – імена людей;
- 2) топоніми – географічні назви;
- 3) теоніми – назви божеств;
- 4) зооніми – клички тварин;
- 5) астроніми – назви небесних тіл;
- 6) космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв;
- 7) хрононіми («квасівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з історичними подіями;
- 8) ідеоніми – назви об'єктів духовної культури;
- 9) хрематоніми – назви об'єктів матеріальної культури;
- 10) ергоніми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо;
- 11) гідроніми – назви водоймищ (річки, озера, моря, болота);
- 12) етноніми – назви народів, етнічних груп [].

Дослідження власних назв представляє велику важливість завдяки специфічним закономірностям їх передачі та збереження. Внаслідок своєї соціальної функції – служити простою індивідуалізуючою вказівкою на певний предмет – власне ім'я здатне зберігати свою основну значимість при повному затемненні його

етимологічного значення, тобто при повній неможливості пов'язати його з якими-небудь іншими словами тієї ж мови. [12]

Звідси — величезна стійкість власних назв, що зберігаються не тільки при революційних зрушеннях в історії певної мови, але навіть при повній зміні мовної системи. Тим самим встановлюється можливість шляхом етимологічного роз'яснення тих чи інших назв встановити характер мови, на якій було вперше створено відповідне найменування.

Ономастика та топоніміка (галузь яка вивчає географічні назви) дають так званий найцінніший матеріал для історії, встановлюючи місця поселень та шляхи міграцій часто зниклих народів, характеризуючи місцеві міфи, даючи уявлення про тип поселень, про суспільні та сімейні відносини. Так, наприклад аналіз найдавніших племінних та географічних назв Середземномор'я приводить дослідників до затвердження величезного внеску яфетидів (що передували семітам та індоєвропейцям) у побудову середземноморської культури. Аналіз географічних назв південної частини Східноєвропейської рівнини призводить до позитивного вирішення питання про скіфський внесок в українську мову. Аналіз назв міст по Великому водному шляху дозволяє встановити особливості річкового транспорту відповідної епохи тощо. [17]

Вивчення власних назв у літературних творах і методів їх освіти мало б дати цінні матеріали для характеристики різних стилів і творчих методів. Досить нагадати про імена-персоніфікації в дидактичних та сатиричних жанрах (наприклад: місто Глухов); про комічні імена за своєю етимологією (наприклад: Собакевич) або за своїм звукописом (наприклад: Чичиков). [21]

Однак матеріал для поетичної ономастики не тільки не розроблений, а й не зібраний. Не зібрані також і численні висловлювання поетів і письменників про власні імена, що характеризують методи їх роботи в цій галузі (наприклад зауваження Віктора Гюго про імена в «*Les misérables*», записи власних назв — у записниках Чехова). [34]

Залежно від мовних особливостей імен виділяються такі напрямки:

- літературна ономастика (область досліджень – літературна мова);
- регіонаознавча та діалектна ономастика (що вивчають ономастичні системи певної території, кількість діалекту);
- реальна ономастика та поетична ономастика (тобто ономастика художніх текстів);

- сучасна ономастика (яка досліджує сучасні власні назви);
- історична ономастика (що вивчає історію появи власних назв, особливості їх функціонування на різних етапах історії мови);
- теоретична або її ще називають загальна ономастика (сконцентрована на загальних закономірностях розвитку та функціонування ономастичних систем);
- прикладна ономастика, яка займається транскрипцією та транслітерацією іншомовних імен, встановленням традиційних (вимовлення та написання), перекладених і неперекладених імен, створенням інструкцій з передачі імен, освітою похідних від іншомовних імен, питаннями найменування та перейменування;
- описова ономастика, що дає загальнофілологічний аналіз та лінгвістичну інтерпретацію власних назв. [31]

Об'єкт дослідження ономастики – історія виникнення імен та мотиви номінації (назви), їх становлення у класі онімів, різні за характером і формою переходи онімів з одного класу в інший, територіальне та мовне поширення, функціонування у мовленні, різноманітні перетворення, соціальний та психологічний аспекти, юридичний статус, формульність імені, використання та створення власних назв у художніх текстах, табування. Ономастика досліджує фонетичні, морфологічні, словотвірні, семантичні, етимологічна та безліч інших аспектів власних назв.

Ономастика в свою чергу пов'язана з історією, етнографією, археологією, генеалогією, геральдиком, текстологією, літературознавством, географією, астрономією, а також вона розширює зв'язки з геологією, геоморфологією, меліорацією, демографією та географією. [31]

Хоча власні назви були предметом уваги вчених та філософів з найдавнішої епохи і на Сході, і на Заході, ономастика отримала науковий статус у другій пол. 1930-х років. Цьому сприяло насамперед проведення у 1938 році у Парижі першого міжнародного ономастичного конгресу. Розвитком ономастики на міжнародному рівні та в міждисциплінарному ключі займається Міжнародна ономастична рада, що регулярно організує ономастичні конгреси, інформацію про які видає журнал «Онома».

Зародження вітчизняної ономастики довелось на 1960-ті роки. Було визначено об'єкт, проблеми цього нового вітчизняного мовознавства, напрями, намічені методи дослідження. Виникли центри ономастики (Києві, Донецьку, Одесі та інших містах). У 1970-1980-х роках склалися та інтенсивно розвивалися практично всі напрями цієї науки. Вивчалися моделі вивчення власних назв, відносини усередині системи онімів;

були виявлені нові класивласних назв, створені ономастичні класифікації. Великих успіхів досягла прикладна ономастика: були розроблені принципи практичної транскрипції та транслітерації іншомовних імен, стандартизації імен за їх письмовій фіксації, ономастичної орфографії. Створено вітчизняну ономастичну термінологію. У 1980-ті роки дисципліна зосередилася також на виявленні принципів та способів номінації одиничних об'єктів. Вивчалися особливості функціонування власних назв у суспільстві. Удосконалювалися методи ономастичних досліджень, впроваджувалися нові методики (у тому числі й у галузі топоніміки). [24]

У 1990-х роках затребуваною виявилася прикладна ономастика: лінгвісти брали активну участь у діяльності з перейменування міст, селищ, вулиць, площ тощо, створення власних назв підприємств, компаній, банків, фірмових виробів тощо.

Ономастика використовує різноманітні методи мовознавства:

- порівняльно-історичний;
- структурний (дослідження основ);
- генетичний (встановлює спорідненість власних назв);
- ареальний (виявляє ареали подібних елементіввласних назв);
- метод ономастичної картографії;
- типологічний;
- регіональний (дослідження ономастичного регіону);
- стратиграфічний, зіставний (порівняння власних назв різних мов);
- етимологічний (виявляється первинне ім'я/назва);
- статистичний.

При дослідженні власних імен використовуються:

- прийом моделювання;
- текстологічний аналіз (застосовується до спеціальних ономастичних текстів, особливо древніх, де необхідне розмежування імен/назв);
- дешифрування тексту за іменами;
- реконструкція імені;
- стилістичний аналіз, який застосовується до власних назв у мистецтві, тексті та у мові;
- прийом побудови словотвірних парадигм;
- фонетич. аналіз «своїх» та «чужих» власних назв; складання спеціальних анкет, опитувальників та іншого. За допомогою цих методів та прийомів ономастика виявляє ономастичні системи, ряди, універсалії тощо. [10]

Ономастичні дані застосовуються в порівняльно-історичному мовознавстві, при етимологізації апелятивів (слів, які не є онімами); накладання ономастичних ареалів на ареали інших мовних явищ виявляє їх розбіжність чи частковий збіг, що свідчить про відокремленості онімів у мові. Ономастичні дослідження допомагають вивченню шляхів міграції етносів, виявлення місць їхнього колишнього проживання, визначення мовних і культурних контактів різних етносів, встановлення більш древнього стану окремих мов. Ономастика входить до складу допоміжних історичних дисциплін.

Дослідженню ономастики присвячували свої праці багато лінгвістів, серед яких Л.О. Белей, В.М. Калінкін, Е.Б. Магазаник, М.Р. Мельник та інші. Серед небагатьох наукових праць з перекладу, де глибоко аналізується передача власного імені, можна назвати монографії В.С. Виноградова, С.Влахова і С. Флоріна, Н.К. Гарбовського, а також Д.І. Єрмоловича та інших. Більшість праць з перекладознавства концентрують увагу на перекладах в дихотомії англійська-російська. На жаль, проблема перекладу онімів з угорської на українську майже недосліджена. [10]

3.2. Складнощі та способи перекладу онімів

Власні назви є однією з мовних універсалій, науковий інтерес до яких зумовлений специфікою їх утворення та функціонування в мові. Як відомо, система власних назв як результат багатовікового досвіду номінації є сукупністю різних ономастичних моделей, походження яких пов'язане в першу чергу з екстралінгвістичними факторами, такими, як найдавніші традиції та звичаї найменування, первісні культури та уявлення, різні етнокультурні процеси, що мали місце в історії даної спільноти. Не випадково вчені розглядають процес утворення власних імен як свого роду різновид кодування історико-культурної інформації. З іншого боку, вторгнення в ономастику екстралінгвістичних факторів призводить до фронтального запозичення та засвоєння іншомовних назв. Власні назви, тобто оніми, демонструють найбільш парадоксальні ситуації, аналіз яких викликає появу нових, більш поглиблених загальнолінгвістичних концепцій. Об'єкт, що є власною назвою, завжди визначений та конкретний. [32]

Питання про іншомовні власні назви посідає в мовознавстві важливе місце насамперед через своє практичне значення, адже мовні контакти здавна цікавили лінгвістів. Включення до тексту іншомовної лексики не просто виправдане, а й необхідне. Як писав Д. Єрмолович, «власні назви перетворюються на опорні точки

в міжмовній комунікації і тим самим у вивченні іноземної мови та перекладі з неї. Вони виконують функцію міжмовного, міжкультурного місточка». [32, 22] Оними, як відомо, становлять одну з високочастотних категорій лексики кожної мови, тому точне їх відтворення як при перекладі, так і в процесі запозичення, що нерідко пов'язане з певними труднощами, має неабияке значення. Складність питання про передачу власних імен полягає в тому, що вони мають своєрідне призначення у процесі людського спілкування. Цим зумовлений і специфічний підхід до відтворення ономастичної лексики порівняно з іншими лексичними одиницями.

Проблема відтворення та засвоєння іншомовних назв існує в усіх мовах світу, оскільки в своєму початковому мовному середовищі вони мають складну смислову структуру, унікальні особливості форми та етимології, можливості видозміни та словотвору, чисельні зв'язки з іншими одиницями та категоріями мови. При передачі імені чи назви іншою мовою більшість таких властивостей втрачається. Незнання чи ігнорування таких властивостей тільки ускладнює ідентифікацію носія імені [35].

Як зазначає Л. С. Бархударов, переклад власних назв у художньому тексті завжди орієнтований на досягнення комунікативно-функціональної ефективності. В цьому випадку прийнято говорити про випадки безеквівалентної лексики. Незважаючи на те, що ця група лексики найважче піддається іншомовній трансформації, її еквівалентний переклад необхідний для досягнення рівноцінної ефективності впливу на читача. Термін “безеквівалентна лексика”, яким позначені власні назви, не означає, що ці слова взагалі неможливо перекласти. Комунікативно-функціональний підхід до перекладу безеквівалентної лексики враховує специфіку власних назв.

Після вивчення різних підходів до способів передачі В.С. Влахова та С. Флоріна, В. Виноградова, І. Корунця можемо зробити висновок, що власні назви українською мовою передаються за допомогою транскрипції, транслітерації, транспозиції або калькування. [10]

Транскрипція. При транскрипції слово записується буквами кирилиці, при цьому перекладач орієнтується на точну відповідність звучанню слова мовою оригіналу. Через відмінності деяких звуків в українській та угорській мовах, як правило, існує декілька варіантів транскрипції. Приживаються зазвичай ті варіанти, які ближчі природі української мови.

Хоча власна назва покликана ідентифікувати предмет в будь-якій ситуації і будь-якому мовному колективі, вона в переважній більшості випадків має національно-мовну приналежність. Власна назва завжди є реалією. У мові вона називає дійсно існуючий або вигаданий об'єкт думки, особу або місце, які єдині у своєму роді і неповторні. У кожному такому імені зазвичай знаходиться інформація про локальну і національну приналежність об'єкту.

Транслітерація. При транслітерації кількість неоднозначностей менша ніж при транскрипції, оскільки слово перекладається побуквенно згідно з таблицею відповідностей символів, але побуквенне транскодування далеко не завжди відповідає реальному звучанню слова в мові оригіналу, крім того, його результат не завжди зручний для носіїв української мови.

Транслітерація, за визначенням О. Ахманової, – це «формальне відтворення початкової лексичної одиниці за допомогою алфавіту мови перекладу; буквена імітація форми початкового слова». [10]

Транслітерація відрізняється від практичної транскрипції своєю простотою і можливістю введення додаткових знаків. Транслітерація часто застосовується при складанні бібліографічних покажчиків і при організації каталогів, наприклад, коли потрібно зібрати в одному місці каталогу опис усіх творів вітчизняного автора на іноземних мовах. [8]

Транслітерації застосовують тоді, коли мови користуються різними графічними системами (наприклад, англійська, українська, грецька, вірменська, грузинська), але літери (чи графічні одиниці) цих мов можна поставити в якусь відповідність один одній, і згідно з цими відповідностями відбувається міжмовна передача власних назв. Оскільки, наприклад, латиниця, грецький алфавіт і кирилиця мають загальну основу, то більшість букв цих двох алфавітів можуть бути поставлені у відповідність один одному з урахуванням тих звуків, які вони регулярно означають.

Транспозиція полягає в тому, що власні назви в різних мовах, які розрізняються за формою, але мають загальне лінгвістичне походження, використовуються для передачі один одного. В одних випадках транспозиція застосовується регулярно, в інших – епізодично.

При транспозиції слово або частина оригінального слова передається в українській мові, з використанням тих самих лексичних засобів, які використовуються у вихідній мові. Як правило, використовуються варіанти імен, висхідні до імен-прототипів (біблійських, латинських або грецьких). [4] Наприклад, якщо внутрішня форма імені не береться до уваги, особисті і географічні імена передаються за новими або старими правилами транскрипції або традиційно. Традиційні відповідності зафіксовані в словниках.

Калькування – це засіб перекладу лексичної одиниці оригіналу шляхом заміни її складових частин (морфем або слів) їх лексичними відповідностями у мові перекладу. Калькування як перекладацький прийом послужило основою для великого числа різного роду запозичень при міжкультурній комунікації у тих випадках, коли транслітерація була неприйнятна з естетичних, смислових або інших міркувань. Калькуванню зазвичай піддаються терміни, широко вживані слова і словосполучення. Географічні назви гір, озер, морів тощо передаються шляхом калькування, якщо до них входять компоненти, що перекладаються. Якщо ж до назви входять слова, значення яких забуте або з яких-небудь причин не може бути перекладене, вживається змішаний спосіб, коли частина назви передається транскрипцією, проте в цілому зберігається принцип калькування. [18]

У цілому можна констатувати, що вибір тієї або іншої можливості передачі власних імен, що зберегли певну семантику, зумовлюється традицією, з якою не можуть не рахуватися перекладачі навіть у тих випадках, коли вони зустрічаються з іменами вигаданими або прізвиськами. Що стосується власних імен, що не мають своєї семантики в сучасній мові, то по відношенню до них питання про переклад, природно, не постає, і аналогія з формами передачі реалій тут припиняється. Але у будь-якому випадку саме перекладач приймає остаточне рішення стосовно того, який спосіб перекладу використати, залежно від багатьох чинників, таких як встановлена традиція перекладу, комунікативна та прагматична мета використання власних назв, співвіднесеність фонетичних, графічних та морфологічних норм мов, між якими здійснюється переклад тощо. Також варто враховувати, що доволі часто власні назви є реаліями, а тому необхідно, щоб перекладач володів певним колом фонових знань для їх адекватної передачі.

3.3. Практична транскрипція звуків угорської мови засобами української мови

Артикуляційна база угорської мови суттєво відрізняється від артикуляційної бази української. Українцю дуже важко вимовити певні звуки, які існують в угорській, тому що артикуляційна база української мови не передбачає тривале тренування у вимовлянні тих звуків.

Під час перекладу власних назв з угорської мови на українську виникає багато труднощів через відсутність деяких звуків в українській мові, які є в угорській. Наприклад, в угорській мові удвічі більше голосних, еквівалентів яким немає в українській. У такому випадку відсутній звук замінюється найбільш наближеним до нього, який існує в українській мові. За допомогою в таких питаннях можемо звернутися до офіційної угорсько-української практичної транскрипції. У ній можна побачити, яким звуком можна замінити той, якого не існує в українській.

[a] – подібного звука в українській мові немає, тому що в угорській мові цей звук є чимось середнім між українськими [a] та [o], тому українською передаємо його як [o]. Наприклад, *Abony* – *Обонь*

[á] – є еквівалентом українського звуку [a]. Наприклад, *Nádaspatak* – *Надошпоток*

[b] – є еквівалентом українського звуку [б]. Наприклад, *Bábakut* – *Бабокунт*

[c] – українською [ц]. Наприклад, *Cigányos* – *Ціганьош*

[cs] – українською [ч]. Наприклад, *Csongor* – *Чонгор*

[d] – є еквівалентом українського [д]. Наприклад, *Budapest* – *Будапешт*

[e] – є еквівалентом українського [е]. Наприклад, *Kenredes* – *Кенредеш*

[é] – українською [ей]. Наприклад, *Veszprém* – *Веспрейм*

[f] – є еквівалентом українського [ф]. Наприклад, *Elfer* – *Ельфер*

[g] – українською [г]. Наприклад, *Gát* – *Гат*

[gy] – українською [дь]. Наприклад, *Nagyhegy* – *Нодьгедь*

[ggy] – українською [ддь]. Наприклад, *Meggy* – *Меддь*

[h] – українською [г]. Наприклад, *Hotok* – *Гомок*

[i] – є еквівалентом українського [і]. Наприклад, *Piliny* – *Пілінь*

[í] – вимовляємо, як українську довгу [і]. Наприклад, *Nyírfalva* *Нірфолво*

[j] – є еквівалентом українського [й]. Наприклад, *Pocsaj* *Почай*

[ja] – є еквівалентом українського [я]. Наприклад, *Borjád* *Бор'яд*

[je] – є еквівалентом українського [є]. Наприклад, *Fejercse* *Феєрче*

[ji] – є еквівалентом українського [ї]. Наприклад, *Jiani Іану*
 [jo], [jó] – українською [йо]. Наприклад, *Jókaі Йокаї*
 [jő], [jő] – українською [є]. Наприклад, *Hejőbába Гесбаба*
 [ju], [jú] – є еквівалентом українського [ю]. Наприклад, *Juhasz Юхас*
 [k] – є еквівалентом українського [к]. Наприклад, *Kemenyik Кеменьїк*
 [l] – перед голосними дає звук [л], а перед приголосними [ль]. Наприклад,
Kalász Калас та Kőhalmi Кехальмі
 [ly] – є еквівалентом українського [й]. Наприклад, *Szombathely Сомботгей*
 [m] – є еквівалентом українського [м]. Наприклад, *Margitsziget Маргітсітет*
 [n] – є еквівалентом українського [н]. Наприклад, *Nagyváros Нодьварош*
 [ny] – українською [нь]. Наприклад, *Nyíregyháza – Ньїредьхаза*
 [o], [ó] – українською [о]. Наприклад, *Katona Катона*
 [ö], [ő] – українською [е]. Наприклад, *Kisszőllős Кішселлеш*
 [p] – є еквівалентом українського [п]. Наприклад, *Pest Пешт*
 [r] – є еквівалентом українського [р]. Наприклад, *Rákoczi Ракоці*
 [s] – є еквівалентом українського [ш]. Наприклад, *Ilosvai Ілошваї*
 [sz] – є еквівалентом українського [с]. Наприклад, *Resznek Реснек*
 [t] – є еквівалентом українського [т]. Наприклад, *Ortutay Ортутаї*
 [tu] – українською [ть]. Наприклад, *Berettyóújfalu Беретьєуйфолу*
 [u], [ú] – українською [у]. Наприклад, *Kadarkút – Кодоркут*
 [v] – є еквівалентом українського [в]. Наприклад, *Vásárhely Вашаргей*
 [z] – є еквівалентом українського [з]. Наприклад, *Géza Геза*
 [zs] – є еквівалентом українського [ж]. Наприклад, *Zsigmond Жигмонд*

В угорській мові є такі імена, які також існують в українській мові, але перекладаються інакше. Серед таких є: *Bálint Валентин, Jenő Євгеній, István Стефан, László Владислав, Lőrinc Лавренцій, Miklós Микола, Pál Павло, Szilárd Костянтин, Sándor Олександр, János Іван, Erzsébet Єлизавета, Hajnalka Світлана, Katalin Катерина, Margit Маргарита* і т.п.

Велику плутанину можуть заподіювати ті іншомовні запозичення з спільним етимологом, які засвоїлися обома мовами з тотожністю значень або одного з значень, але відрізняються за фонетично-морфологічним оформленням (різні рефлексії звуків, зберігання чи утрата закінчення етимона тощо) і тотожність у семантиці навіть обудливу, хибну тотожність звукової форми слів і навпаки. Наприклад: *asket aszkéta*

(а не: *aszkrét*), поза рóz (а не: *róza*), програма *program*, прем'єра *premier*, премія *prémium*, препарат *preparátum*, примат *primátus*, прогноз *prognózis*, стиль *stilus*, профілактика *profilaxis*, галактика *galaxis*, палеозой *paleozoikum*, мезоліт *mezolitikum*, префікс *prefixum*, евфемізм *eufemizmus*, позиція *pozíció*, пропозиція *propozíció*, препозиція *prepozíció*, детерманізація *determináció*, комуніст *kommunista*, фашист *fasiszta*, прагматист *pragmatista*, женьшень *ginseng*, пончо *poncho*, ідальго *hidalgó*, прелюдія *preludium*, крецендо *crescendo*, постфактум *post factum*, пленер *plein air*, босанова *bossa nova*, китаєць *kínai*, фінікійці *föníciaiak*, філістим'яни *filiszteusok*, економія *ökonómia*, екуменічний *ökumenikus*, celibат *cölibátus*, емігрант *emigráns*, консультант *konzultáns*, сектант *szektáns*, мутант *mutáns*, елегантний *elegáns*, інтелігентний *intelligens* і т. п. [26]

Велику розбіжність спостерігаємо в українській і угорській транслітерації окремих іншомовних власних імен різних типів: *Еней Aeneas*, *Енеїда Aeneis*, *Іліада Iliász*, *Одісея Odüsszeas*, *Паллада Pallasz*, *Артеміда Artemisz*, *Демосфен Demoszthenész*, *Футіда Thétisz*, *Афродіта Aphrodité*, *Венера Vénusz*, *Езон Aiszorosz*, *Есхіл Aiszkülosz*, *Піфагор Püthagorasz*, *Фалес Thalesz*, *Афіни Athén*, *Візантія Bizánc*, *Вавилон Babilon*, *Фінікія Fönícia*, *Македонія Macedónia*, *Китай Kína*, *Венеція Velence*, *Відень Bécs*, *Євфрат Eufrátesz*, *Крим Kréta*, *Крез Krózus*, *Геєна Gyehenna* і т.п. [14]

Власні імена з мов, що користуються латиницею, в угорській мові вживаються в графічній формі оригіналу, без усяких змін, а в українській мові передаються транслітерацією їх вимовних форм, що спричиняє неабиякі труднощі при їх засвоєнні, особливо тих, вимова яких у двох мовах значно відрізняється. Важко ототожнювати особи чи об'єкти, ім'я або назва яких у двох мовах мають різне написання і звучання. Наприклад: *Гете – Goethe* (вимова: *göte*), *Декарт – Descartes* (вимова: *dékárt*), *Жан-Жак Руссо – Jean-Jacques Rousseau* (вимова: *russzó*), *Дюма – Dumas* (вимова: *düma*), *Текерей – Theckerey* (вимова: *szeköré*), *Бекон – Bacon* (вимова: *békn*), *Монтеск'є – Montesquieu* (вимова: *monteszkjó*), *Рабле – Rabelaise* (вимова: *rablé*), *Бомарше – Beaumarchais* (вимова: *botársé*), *Пучіні – Puccini* (вимова: *puccsíni*), *Боккаччо – Boccaccio* (вимова: *bokáccso*), *Монтень – Montaigne* (вимова: *monteny*), *Ріодежанейро – Rio de Janeiro* (вим.: *rió de zsaneiró*), *Монбланк – Mont Blanc* (вим.: *monblank*), *Ермітаж – Ermitage* (вим.: *ermitázs*) і т. п. [14]

Висновки до розділу 3

У третьому розділі надається інформація про дослідження ономастики як науки та про способи передачі власних імен. Після вивчення різних підходів до способів передачі можемо зробити висновок, що власні назви українською мовою передаються за допомогою транскрипції, транслітерації, транспозиції або калькування. Під час перекладу власних назв з угорської мови на українську виникає багато труднощів через відсутність деяких звуків в українській мові, які є в угорській. За допомогою в таких питаннях можемо звернутися до угорсько-української практичної транскрипції. У ній можна побачити, яким звуком можна замінити той, якого не існує в українській.

ВИСНОВКИ

Протягом дослідження ми проаналізували поняття та класифікації власних назв, а також способи перекладу угорських власних назв українською мовою.

Таким чином ми виявили, що під власними назвами розуміють слова, що називають дійсний чи вигаданий об'єкт, особу чи місцевість єдину в своєму роді. Серед них розрізняють: 1) антропоніми – імена людей; 2) топоніми – географічні назви; 3) теоніми – назви божеств; 4) зооніми – клички тварин; 5) астроніми – назви небесних тіл; 6) космоніми – назви зон космічного простору і сузір'їв; 7) хрононіми («квазівласні імена») – назви відрізків часу, пов'язані з істричними подіями; 8) ідеоніми – назви об'єктів духовної культури; 9) хрематоніми – назви об'єктів матеріальної культури; 10) ергоніми – назви об'єднань людей: товариства, організації тощо; 11) гідроніми – назви водоймища (річки, озера, моря, болота); 12) етноніми – назви народів, етнічних груп.

Ми розглянули основні складнощі перекладу власних назв і виявили, що проблема відтворення та засвоєння іншомовних назв існує в усіх мовах світу, оскільки в своєму початковому мовному середовищі вони мають складну смислову структуру, унікальні особливості форми та етимології, можливості видозміни та словотвору, чисельні зв'язки з іншими одиницями та категоріями мови. При передачі імені чи назви іншою мовою більшість таких властивостей втрачається. Незнання чи ігнорування таких властивостей тільки ускладнює ідентифікацію носія імені. Аналізуючи сучасні засоби угорської та української мов, неважко помітити, що проблема іншомовних власних є актуальною, як ніколи. Труднощі при передачі власних імен іншими мовами пов'язані із недостатньою науковою розробленістю питання. Неправильне вживання власних назв – це не тільки ознака неповаги до особи, ім'я якої називається, або низького рівня освіченості при вживанні, скажімо, топонімів, це також велика загроза мовній компетентності суспільства та комплексній системі колективного знання, що передається за допомогою мови. Ми провели дослідження фонетичних проблем перекладу онімів та визначили, що труднощі виникають перш за все через відмінності в фонетичному складі та артикуляційному апараті угорської та української мов.

Можемо зробити висновок, що власні назви українською мовою передаються за допомогою транскрипції, транслітерації, транспозиції або калькування. Найчастіше при перекладі власних назв з угорської на українську

мову використовується практична угорсько-українська транскрипція, за допомогою якої можна визначити найбільш наближений еквівалент звуку, якого не існує в українській мові.

ÖSSZEFOGLALÁS

A vizsgálat során elemeztük a tulajdonnevek fogalmait, osztályozásait, valamint a magyar tulajdonnevek ukrán nyelvre fordításának módjait.

Így azt találtuk, hogy a tulajdonnevek ezek olyan szavak, amelyek egy valós vagy képzelt tárgyra, személyre vagy helyre utalnak.

Megvizsgáltuk a tulajdonnevek fordításának fő nehézségeit, és megállapítottuk, hogy az idegen nevek reprodukciós és asszimilációs problémája minden nyelvben fennáll, mert eredeti nyelvi környezetükben összetett szemantikai szerkezettel, egyedi formai és etimológiai sajátosságokkal, módosítási lehetőségekkel, ill. szóalkotás, numerikus kapcsolatok a nyelv más egységeivel, kategóriáival. Amikor egy név vagy cím egy másik nyelvre kerül át, ezeknek a tulajdonságoknak a többsége elveszik. Amikor egy név vagy cím egy másik nyelvre kerül át, ezeknek a tulajdonságoknak a többsége elveszik. Az ilyen tulajdonságok tudatlansága vagy figyelmen kívül hagyása csak megnehezíti a név viselőjének azonosítását. A magyar és az ukrán nyelvek modern eszközrendszerét elemezve könnyen belátható, hogy az idegen nyelvek problémája minden eddiginél aktuálisabb. A saját nevek más nyelveken való továbbításának nehézségei a kérdés tudományos kidolgozásának hiányából fakadnak. A tulajdonnevek helytelen használata nem csak a nevezővel szembeni tiszteletlenség vagy mondjuk helynévhasználat alacsony iskolai végzettségének jele, hanem nagy veszélyt jelent a társadalom és a komplex rendszer nyelvi kompetenciájára is. Nyelven keresztül továbbított kollektív tudás. Tanulmányoztuk az onimfordítás fonetikai problémáit, és megállapítottuk, hogy a nehézségek elsősorban a magyar és az ukrán nyelv hangösszetételének és artikulációs apparátusának különbségeiből adódnak.

Megállapíthatjuk, hogy az ukrán nyelv tulajdonneveit átírással, átírással, átültetéssel vagy nyomkövetéssel továbbítják. Leggyakrabban a saját nevek magyarról ukránra történő fordításánál egy praktikus magyar-ukrán átírást használnak, amelynek segítségével meg lehet határozni az ukrán nyelvben nem létező hang legközelebbi megfelelőjét.

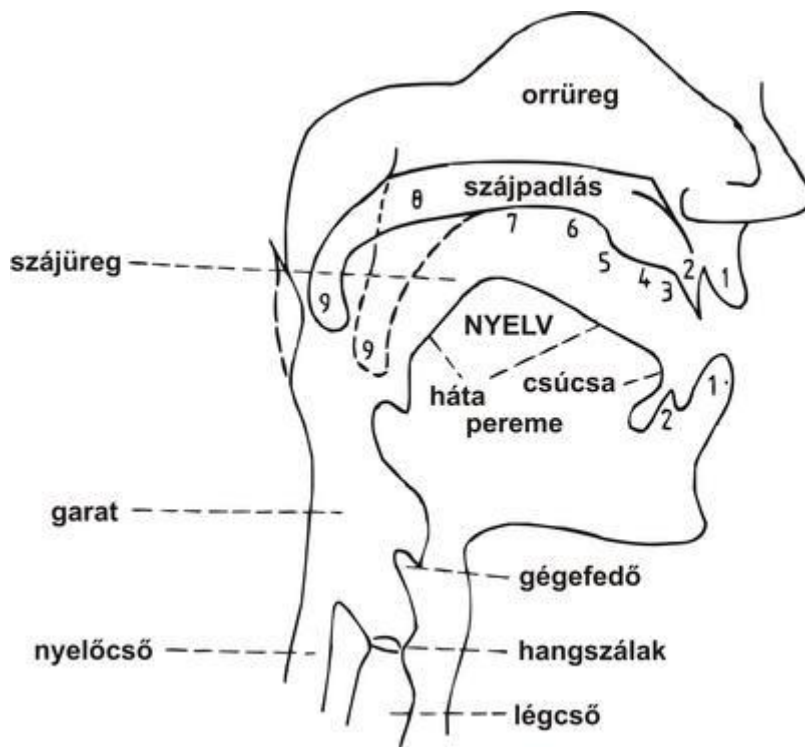
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Білецький А. О. Про мову й мовознавство. – К., 1996.
2. В. І. Карабан. Переклад наукової і технічної літератури. Граматичні труднощі, лексичні, термінологічні та жанрово-стилістичні проблеми. – Вінниця, Нова книга, 2004. – 576 с.
3. Ганич Д. І., Олійник І. С. Словник лінгвістичних термінів. – К., 1985.
4. Д. И. Ермолович. Имена собственные на стыке языков и культур. – М: Р. Валент, 2001 – 298 с.
5. Дорошенко С.І., Дудик П.С. Вступ до мовознавства. — К., 1974. — 187 с.
6. Дубровская С. В. Об одном способе коррекции произносительных ошибок: На материале английского языка [В помощь учителю] // Иностранный язык в школе. – 1991. - №6 – 39 с.
7. Карпенко Ю.О. Вступ до мовознавства. — К. — Одеса, 1991. — 72 с.
8. Кочерган М. П. Вступ до мовознавства. – К., 2005. – 368 с.
9. С. Влахов, С. Флорин. Непереводимое в переводе. – Международные отношения, 1980. – 340 с.
10. І. В. Корунець. Теорія і практика перекладу: Підручник. – Вінниця, Нова книга 2000. – 448 с.
11. Карпенко Ю. О. Вступ до мовознавства. – К. – Одеса, 1991.
12. Комиссаров В. Н. Теория перевода. – М.: Высш. школа, 1990. – 253 с.
13. Левицький А.Е., Сингаївська А.В., Славова Л.Л. Вступ до мовознавства: Навчальний посібник. – К.: Центр навчальної літератури, 2006
14. Лингвистический энциклопедический словарь. / Под ред. Ярцева В. Н. – М.: Сов. Энциклопедия, 1990. – 685 с.
15. Лизанець П. М. Угорські запозичення [Електронний ресурс] / Енциклопедія української мови. – Режим доступу. – <http://izbornyk.org.ua/ukrmova/um133.htm> – 2010. 06.01.
16. Маслов Ю.С. Введение в языкознание. — М., 1987. — 273 с.
17. Малый академический словарь. — М.: Институт русского языка Академии наук СССР Евгеньева А. П. 1957—1984
18. Недорезова Н. А. Технологія формування іншомовних фонетичних навичок. – Оренбург, 2014. – 7 с.
19. Пасив Е. И., Кузнецова Е. С. Формирование фонетических навыков: учебное

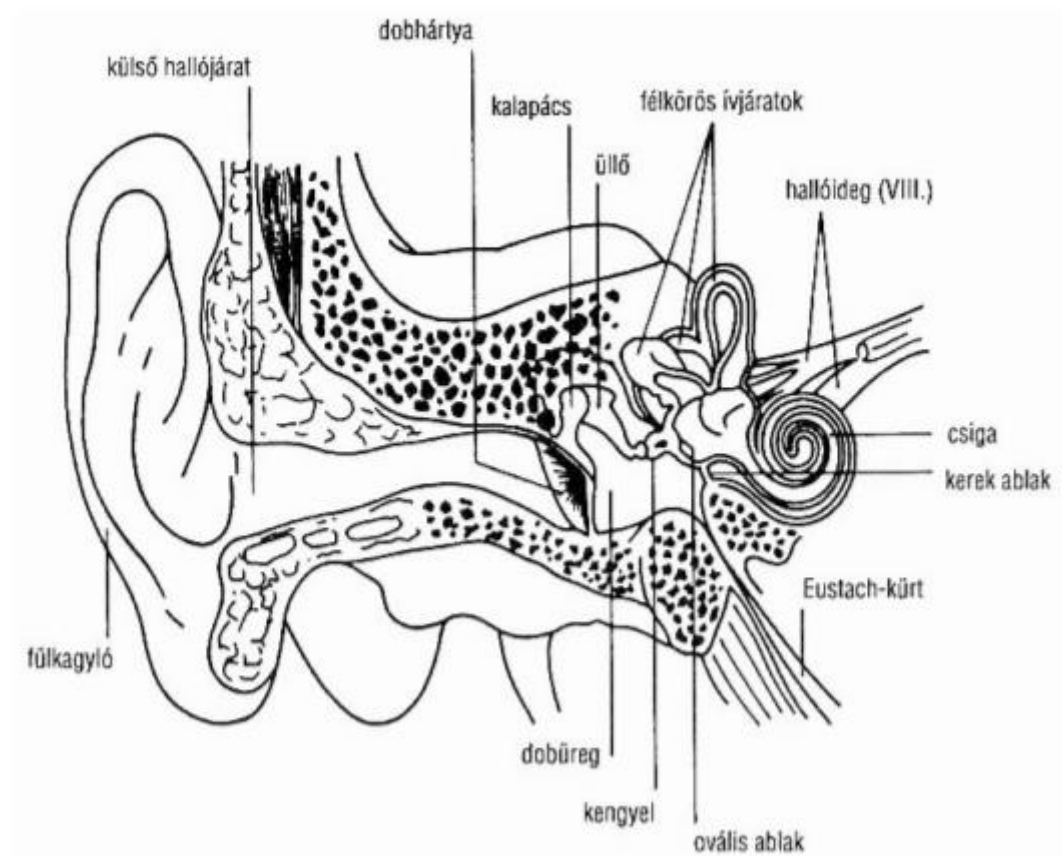
- посobie. – Воронеж: НОУ «Интерлингва», 2012. – 40 с.
20. Росетті А. Вступ до фонетики. — К., 1974.
 21. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 2. — С. 265.
 22. Словник української мови: в 11 тт. / АН УРСР. Інститут мовознавства; за ред. І. К. Білодіда. — К.: Наукова думка, 1970—1980. — Т. 9. — С. 373.
 23. Федоров А. В. Основы общей теории перевода (лингвистические проблемы): Учебное пособие. – М.: Высшая школа. 1983. – 303 с.
 24. Ющук І. П. Вступ до мовознавства. — К., 2000.
 25. A nyelv és a nyelvek («Language and languages»), edited by István Kenesei. Akadémiai Kiadó, Budapest, 2004, ISBN 963-05-7959-6, p. 134)
 26. A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára [Историко-этимологичний словник угорської мови]. Т. 1–3. Budapest, 1967–1976. – 3482 p.
 27. Bencédy József, Fábíán Pál, Rácz Endre (szerk.), Velcsov Mártonné. 1991. A mai Magyar nyelv. Budapest, Tankönyvkiadó.
 28. Csernicsko I., Hires Kornélia. Hangtan. Előadások gyűjteménye magyar szakos hallgatók számára. [Jegyzet a II. Rákoczi Ferenc Kárpataljai Magyar Főiskola hallgatói számára].
 29. Delabastita, D. 1996. Introduction. The Translator. Special Issue: Wordplay and Translation. Vol. 2. No. 2.
 30. Heltai P. 1999. Minimális fordítás. Fordítástudomány I. évf. 2.
 31. Heltai P. 2005. A fordító és a nyelvi normák II. Magyar nyelvőr 129. évf. 1. sz. 30–58.
 32. Klaudy K. 1997. A fordítás elmélete és gyakorlata. Budapest: Scholastica.
 33. Nyomárkay István. 2004. Nyelveink múltja és jelene. Budapest, ELTE BTK Szláv Filológiai Tanszék.
 34. Póczos Rita Nyelvi érintkezés és a helynévrendszerek kölcsönhatása Debreceni Egyetemi Kiadó 2010
 35. Zoltán András: К вопросу о православном пласте венгерской христианской терминологии. In: Cirill és Metód tevékenysége Pannóniában. Szerk.: Király Péter. Budapest, 130–137. (Hungaro-Bulgarica 1.) 1986

Додатки

1.

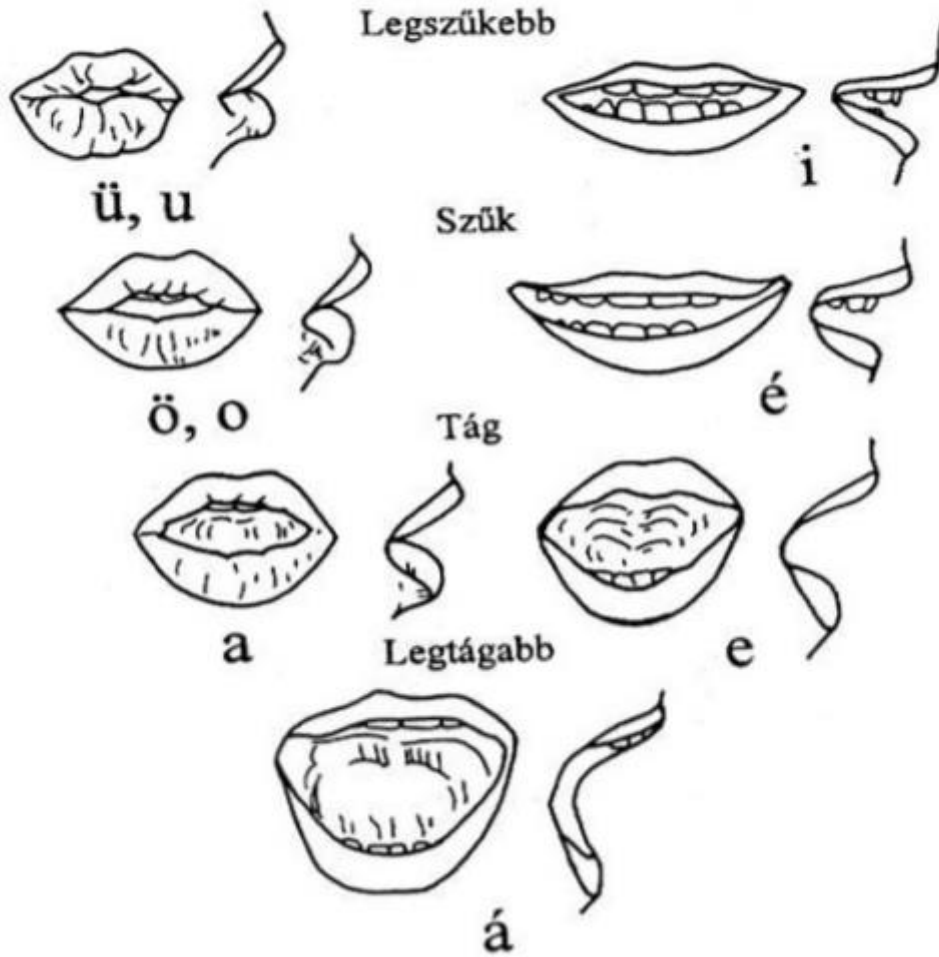
2.

3.

Ajakkerekítés

Ajakrés

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1011337564

Дата перевірки:
25.05.2022 17:25:27 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet + Library

Дата звіту:
25.05.2022 17:55:12 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Kolesznyikova Jevheniia_Magiszteri dolgozat_2022

Кількість сторінок: 45 Кількість слів: 10416 Кількість символів: 81600 Розмір файлу: 667.71 KB ID файлу: 1011223206

27.9% Схожість

Найбільша схожість: 13.7% з Інтернет-джерелом (<https://diplomba.ru/work/77320>)

26.5% Джерела з Інтернету

349

Сторінка 47

1.99% Джерела з Бібліотеки

134

Сторінка 50

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Виявлено модифікації тексту. Детальна інформація доступна в онлайн-звіті.

Замінені символи

2